

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна військова адміністрація
Хмельницька обласна рада
Департамент освіти і науки Хмельницької обласної військової адміністрації
Хмельницька облспоживспілка
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Центр дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при
Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка
Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України
Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Державний архів Хмельницької області
Городоцька міська рада
Городоцький краєзнавчий музей Городоцької міської ради
Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників
Городоцької міської ради»

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(м. Городок, 25 жовтня 2024 р.)

Т. 2

Хмельницький
2024

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Хмельницької обласної організації НСКУ
(протокол № 3 від 22. 11. 2024 р.)

Рецензенти:

Ю. Зінько, к. і. н., доц., декан історичного факультету Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського;

Р. Маньківська, д. і. н., проф., заступник голови НСКУ.

Редакційна колегія:

Н. Андрійчук, Городоцький міський голова (співгол.); **Ю. Телячий**, д.і.н., проф., президент Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту, голова Хмельницької обласної організації НСКУ (співгол.); **В. Прокопчук**, д.і.н., проф., член президії Хмельницької обласної організації НСКУ (заст. співгол.); **Ж. Максимова**, директор КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Городоцької міської ради» (заст. співгол.); **О. Федоров**, нач. відділу культури, національностей, релігій та туризму Городоцької міської ради (заст. співгол.); **В. Адамський**, відп. секретар Хмельницької обласної організації НСКУ (відп. ред.); **Ю. Блажевич**, к.і.н., доц., голова Хмельницької міської організації НСКУ; **К. Бурдуваліс**, директор Державного архіву Хмельницької області; **Н. Гоцуляк**, директор Городоцького краєзнавчого музею (G-Museum); **О. Гріх**, секретар Городоцької міської ради; **О. Завальнюк**, д.і.н., проф., керівник Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, **О. Комарніцький**, д.і.н., проф., заступник декана іст. факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, заступник голови Хмельницької обласної організації НСКУ; **П. Кривий**, зберігач фондів Городоцького краєзнавчого музею, голова Городоцького відділення Клубу імені академіка Сергія Виноградського; **А. Матвєєв**, к.і.н., доц., віце-президент Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту; **К. Чабан**, директор Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки, заступник голови Хмельницької обласної організації НСКУ; **С. Щур**, заст. нач. відділу культури, національностей, релігій та туризму Городоцької міської ради.

I 90 Історія міст і сіл Хмельниччини: матеріали І всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Городок, 25 жовтня 2024 р.): У 2-х тт. / [ред. кол.: Н. Андрійчук (співгол.), Ю. Телячий (співгол.), В. Прокопчук (заст. співгол.), Ж. Максимова (співгол.), О. Федоров (заст. співгол.), В. Адамський (відп. ред.), Ю. Блажевич та ін.]. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2024. Т. 2. 427 с.

У збірнику публікуються повідомлення, виголошені авторами в якості доповідей на І всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія міст і сіл Хмельниччини», в яких розкрито політичні, економічні, соціальні, культурно-освітні аспекти історії рідного краю.

© Автори статей, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 2

ІСТОРІЯ МІСТ І СЕЛИЩ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ.
МИНУЛЕ СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ
ПУНКТІВ ОБЛАСТІ

Коржик С. Місто Летичів на початку XVIII століття за матеріалами інвентарів та люстрацій Летичівського староства	3
Олійник М. Зінків на Поділлі: шлях через століття	17
Куйдан Т. Історія села Білецьке XVI–XIX ст.	26
Сердунич Л. Містечко Стара Синява за даними метричної книги 1875–1919 років	31
Говорун В. Комплексне краєзнавче дослідження с. Голосків Хмельницького району Хмельницької області	39
Стрункін Г. Історія села Голубівка Барського староства. Від унії через католицизм до православ'я	48
Сльозкін М. Антинімецькі тенденції у національному імперському законодавстві наприкінці наприкінці XIX – на початку XX ст. (на прикладі Заславського та Старокостянтинівського повітів	54
Зелінський Р. Села Хмельниччини в складі Літинського повіту на початку XX століття	58
Блажевич Ю., Вашук Н. Топоніми і мікротопоніми села Баглайки	64
Кохановський О. Радівці: історія села, яке чекісти вважали «бандитським»	70
Стрельбіцька Н., Халайцян В. Туристичний потенціал Городоччини: проблеми та перспективи розвитку	85
Кащук І. Культурно-історичний розвиток села Правдівки: від давнини до сучасності	90
Романюк О. Жванчик	96
Будзінський І. Історія села Панасівки та її початкової школи	109
Матвеев А., Коцюк В., Басараба І. Хутір Корчунок – від панського маєтку до школи-інтернат	125
Прокопчук В. З царини усної історії: Яромирська СЦ, рік 1967-ий	131

СЕКЦІЯ 3

ВИЗНАЧНІ ПОДІЇ МИНУВШИНИ КРАЮ

Михайлик А. Адміністративно-територіальний устрій Заславщини в кінці XVIII – на початку XIX ст.	139
Муляр А. Старокостянтинівський повіт у пореформенний період (1861–1871 рр.): особливості соціально-економічного розвитку	145
Яблонський В. Село Волиця на Теофіпольщині в подіях січневого повстання 1863–1864 рр.	151
Лавринчук В. З історії медицини на Сатанівщині (початок XX століття)	155
Максімова Ж. Таємниці старовинних мацев Городка	162
Байдич О. Деякі відомості про маєтності землевласників-поляків Старокостянтинівського повіту (1910 рік)	172
Байдич В. Відомості з опису Сатанівського Свято-Троїцького жіночого монастиря 1914 року	180
Косперович Р. Державна варта на Поділлі (1918 р.)	185
Комарніцький О., Комарніцька Л. Містечка Городоччини у добу Української революції 1917–1920 рр.	191
Гоцуляк Н., Кривий П., Щур С. До окремих сторінок історії Городоцького краю в період Української національної революції 1917–1921 рр.	200
Красносілецький Д. Подільська Городоччина у подіях національно-визвольного руху у 1920–1923 рр.	213
Черняк В. Внесок хмельничан у заснування та становлення Познанського університету (1919–1939 рр.)..	220
Дацюк О. Церква-фортеця с. Сутківці – унікальна пам'ятка сакральної архітектури	228
Єсюнін С. Палац князів Сангушків у Ізяславі: розквіт, руїна, надія на відродження	239
Слободянюк П. Городоцький РЕМ – шляхи зростання ...	260
Соловей М. Практика управління і методичного супроводу освіти в умовах становлення об'єднаних територіальних громад (2016–2018 рр.)	269
Рибак С. Історія освіти Городоччини	278
Кошельник А. Оновлення міської геральдики Хмельниччини в добу незалежності	283

СЕКЦІЯ 4

ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ, ВІДОМІ ЛЮДИ,
ГЕРОЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Кравчук О., Калитко С. Діяльність Литовського князя Федора Корятовича на Поділлі	296
Галус О. Діяльність всесвітньовідомого мікробіолога Сергія Виноградського на Городоччині Хмельницької області	310
Завальнюк К. Леонід Філонов – дослідник життя і творчості Сергія Виноградського	318
Гурська К. Репресовані священики Ново-костянтинівщини. Микола Олексійович Смірнов	330
Долінська Л., Мартинюк Н. До 105-річчя від дня народження першого єпископа Кам'янець-Подільської дієцезії, священника с. Маниківці Яна Ольшанського	339
Пентюк Б. Родина Дложевських у духовному служінні на Хмельниччині	348
Мазур Р. Роуз Песотта: від іммігрантки до лідерки профспілкового руху	356
Войтович О. Професійна діяльність уродженця Проскурова Василя Зеньківського в університеті св. Володимира та Київських українських університетах (1917–1919 рр.)	361
Олійник Ю., Бурдуваліс К. В'язень національної ідеї: Юхим Сіцінський і боротьба за Україну	370
Агаманчук О. Праведник з Фельштина	374
Бочуля М. Контрабанда на польському кордоні (1921–1929 рр.): дослідження діяльності Й. Г. Скорубського	377
Сакалюк А. Праведники народів світу Славути та Славуцького району Хмельницької області. Відомі та невідомі імена	383
Кулибчук В. Володимир Марциновський – всесвітньовідомий вчений із Шепетівки	392
Удра В. Справа усього життя	397
Коляда І., Тітов Ю. Національно-культурний феномен Ольги Басистюк і Ади Роговцевої: порівняльний аспект ..	402
Кондратюк О., Ганаба С. Голгофа долі добровольця Володимира Шевчука – за суверенність нашої держави ..	407

Хоптяна В., Адамський В. Олександр Хоптяний-студент-історик, який став захисником України	413
Відомості про авторів	419

**РОУЗ ПЕСОТТА: ВІД ІМІГРАНТКИ ДО ЛІДЕРКИ
ПРОФСПІЛКОВОГО РУХУ**

У статті розглянуто життєвий шлях Роуз Песотти – від іммігрантки з України до видатної лідерки американського профспілкового руху. Аналізується її роль у захисті прав працівників текстильної промисловості, а також значний внесок у боротьбу за права жінок у профспілках. Висвітлено основні виклики, з якими стикалася вона та її оточення, і її вплив на розбудову інклюзивного та прогресивного профспілкового середовища.

Ключові слова: іммігрант, єврейська спільнота, ILGWU, профспілка, анархізм, юдаїзм, страйк, текстиль, промисловість.

Історична необхідність в 1920-х – 1930-х роках в США диктувала свої закони та правила життєдіяльності для звичайних людей. Іммігранти, зокрема єврейська спільнота, відіграли значну роль у формуванні громадянського та профспілкового руху США в першій половині ХХ століття. Прибуваючи з країн Європи, багато євреїв стикалися з важкими умовами праці на текстильних та швейних підприємствах, де працювали довгі години за низьку оплату. В увагу вищеперерахованих обставин вони стали одними з найактивніших учасників профспілкового руху, прагнучи досягти кращих умов праці, соціальних гарантій і поваги до трудових прав.

Єврейські іммігранти принесли із собою традицію солідарності та організованого спротиву, успадковану від робітничого руху Європи. Вони активно доєднувалися до роботи в профспілках, таких як International Ladies' Garment Workers' Union (ILGWU) [1], деякі навіть обіймали керівні посади. Єврейська інтелігенція сприяла ідеологічному зростанню профспілок, пропагуючи соціальну справедливість і права людини [2].

Однією із таких представниць жіночого профспілкового руху в свій час стала уродженка містечка Деражня – Роуз Песотта. Майбутня лідерка народилася у 1896 році, вона була другою з восьми дітей в родині. Деражня на той час була маленьким торговельним та залізничним містечком в Російській імперії, тому

то рід зайнятості її батька – Іссака Песотті, припадав на торгівлю зерном. Мати – Мася Песотті, активно займалася невеликою сімейною справою. Впродовж свого дитинства Роуз не могла не помічати ті соціальні проблеми та конфлікти, які вирували у тодішньому суспільстві навколо неї.

Навчалася Песотта у школі для дівчат в пані Розалії Давидівни за російською програмою навчання. Що цікаво, в межах містечка проводилися підпільні уроки для єврейського населення з іврити та власної історії. Після двох років ретельного та послідовного навчання у школі вона була змушена допомагати батькам доглядати за своїми братами і сестрами. Таким чином домашнє репетиторство замінило формальне навчання.

Паралельно здобуванню формальної освіти Роуз активно цікавилася суспільно-політичним життям, саме воно привело молоду активістку в коло лівих груп російської смуги осілости. В юному віці вона приєдналася до своєї старшої сестри Естер у місцеве анархістське підпілля. Обговорення в групах соціальних конфліктів, політичні дії молодих радикалів та робіт відомих лівих теоретиків, таких як: Петра Кропоткіна, Михайла Бакуніна та П'єра-Жозефа Прудона відкрило вікно у можливості більш широкого світу.

В скорому часі сестра Роуз переїхала до США в пошуках кращого життя, а саму дівчину батьки хотіли видати заміж за звичайного сільського хлопця, влаштувавши таким чином донці життя. Необхідність відстоювання та реалізація своїх принципів та цінностей змушували Роуз пришвидшити втілити рішення виїхати до сестри за океан. У 1913 році батьки таки надали їй дозвіл відправитися в Новий Світ.

Опинившись у Нью-Йорку, Песотта почала працювати на різних фабриках із виробництва тканих сорочок ледви вивчивши англійську. Незабаром вона приєдналася до Місцевого об'єднання 25 ILGWU, де місцеві жителі стали фундаментом для початку її профспілкової кар'єри. У 1915 році вона допомогла місцевій громаді сформувати перший відділ освіти в ILGWU, а в 1920 році її обрали до виконавчої ради Local 25. У 1922 році Песотта закінчила програму літньої школи для робітників Брін Мор, а між 1924 і 1926 роками вона була студенткою трудового коледжу Бруквуда. Протягом 1920-х років вона відігравала ключову роль у боротьбі профспілки з підприємцями. Вражені профспілкові посадовці

відзначили внесок Песотти, призначивши її організатором наприкінці 1920-х років [3].

Молода, енергійна та харизматична леді перенесла дух лідерства та боротьби і унікальну здатність співпереживати пригнобленим на організаторське поле. У 1933 році вона очолила загальний страйк кравчинь у Лос-Анджелесі. Тоді в швейній промисловості міста працювало майже 7500 робітників, половина з яких була розкидана приблизно в 200 невеликих потоїнних цехах у швейному районі в центрі міста. Латиноамериканці складали майже 75 відсотків цих працівників, решта складалася з італійців, росіян та американців. Майже половина жінок-кравчинь заробляла менше 5 доларів на тиждень, що було явним порушенням мінімальної зарплати в Каліфорнії в 16 доларів на тиждень для робітниць і закону про відновлення промисловості (NRA) [4], який встановлював стандарти в поданій галузі промисловості. Працівників, які намагалися об'єднатися, роботодавці регулярно звільняли та заносили до чорного списку. Місцеве керівництво ILGWU, яке складалося здебільшого з білих чоловіків, не було зацікавлене в організації жінок-кравчинь, вважаючи, що більшість або залишають галузь, щоб створити свої сім'ї, або взагалі не повинні працювати.

Але Роуз Песотта не погодилася на таке зневажливе ставлення. Зі схвалення ILGWU International вона почала закладати фундамент для нового місцевого закладу (Local 96). Вона звернулася до латиноамериканської спільноти через двомовну радіопрограму та щотижневу газету під назвою «Організатор». До 28 вересня Песотта відчувала, що підняла моральний дух кравчинь до такого рівня, коли вони були готові страйкувати за визнання профспілки та покращення умов.

Вже 6 листопада страйк завершився арбітражним врегулюванням. Результат був неоднозначний. Кравчині отримували тридцятип'ятигодинний робочий тиждень, а щотижнева заробітна плата відповідала законам NRA. Однак профспілка могла лише допомогти працівникам зі скаргами через призначених арбітрів, але не мала контрактів з роботодавцями. Профспілка неохоче погодилася на умови, але була налаштована продовжувати боротьбу. Таким чином Песотта стала однією з найталановитіших організаторів профспілки.

Відомість Песотти в Каліфорнії призвела до її обрання в 1934 році віце-президентом ILGWU. Впродовж перебування на посаді лідерка в процесі виконання обов'язків стикалася з локальними конфліктами та суперечками на ґрунті втрати особистої незалежності та сексизму. Комплекс різних життєвих обставин підштовхнув Роуз подати у відставку з посади в 1942 році.

Проте між 1934 і 1944 роками Песотта була одним із найуспішніших профспілкових організаторів у Сполучених Штатах. Вона доносила інформативні сповіщення профспілок працівникам у Пуерто-Ріко, Детройті, Монреалі, Клівленді, Баффало, Бостоні, Солт-Лейк-Сіті та Лос-Анджелесі. В свій час вона приєдналася до великих робітничих потрясінь 1930-х років у Акроні, Огайо, Флінті та Мічигані. У 1944 році Песотта відмовилася від четвертого терміну в Генеральній виконавчій раді Конгресу виробничих профспілок США (CIO), зробивши коротку критичну заяву про те, що «одна жінка віце-президент не може належним чином представляти жінок, які зараз складають 85 відсотків членів Інтернаціоналу з 305 000 членів».

Після своєї відставки з профспілкової посади Песотта опублікувала два мемуари: «Хліб на водах» (1945) і «Дні нашого життя» (1958). Короткий час вона працювала в лізі B'nai B'rith і в Американській раді профспілок Гістадруту, ізраїльської організації праці. Але в ті роки вона забезпечувала себе в основному працюючи на заводі. У певному сенсі її життя завершилося — вона прийняла те, що вона називала «свободою простого рядового члена профспілки» [5].

Важливим для розуміння ідентичності та самовідчуття Песотти є поняття анархізму та юдаїзму. Хоча Песотта вперше познайомилася з анархістською філософією ще в межах Російської імперії, вона віднайшла спільноту та підтримку своїх лібертаріанських переконань в альтернативній культурі американського анархізму. Анархізм був її етичним центром. Він прославляв притаманну людині доброту і відкидав приватну власність, державу та владу. Подібно до Емми Голдман та інших жінок, яких притягнув рух анархізму, Песотта віднайшла насолоду у вільному способі ведення особистого життя, вбудованого в анархічні принципи свободи. Вона була секретарем анархістської газети «Шлях до свободи» і була ключовим членом комітету захисту Сакко-Ванцетті.

Для Песотти анархізм був нерозривно переплетений з єврейською культурою та громадами. Незважаючи на те, що Песотта не дотримувалася релігії, вона завжди ідентифікувала себе як єврейка. Голокост і заснування Ізраїлю поглибили самоідентифікацію. Здається іронією, що в її мемуарах юдаїзм займає центральну роль після життя, проведеного в світській діяльності та поза сімейними ролями, критичними для єврейської практики. Уважніше вивчення виявляє відповідність між ідеалізованим минулим Песотти та її американським життям. У її книгах властива потреба зрозуміти «зовнішні владні відносини» [6].

Восени 1965 року у Песотти діагностували рак селезінки. Вона тихенько звільнилася з роботи й поїхала до Маямі «відновлюватися на сонці». 4 грудня 1965 року вона померла на самоті в лікарні Маямі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Waldinger, R. (2013). Another look at the International Ladies' Garment Workers' Union: Women, industry structure and collective action. In *Women, Work, and Protest* (pp. 86-109). Routledge.
2. Orleck, Annelise (2017). *Common Sense and a Little Fire: Women and Working-Class Politics in the United States, 1900-1965*. University of North Carolina Press. p. 62.
3. Harris, Gloria G.; Hannah S. Cohen (2012). "Chapter 4. Reformers and Activists – Rose Pesotta: Trade Union Organizer". *Women Trailblazers of California: Pioneers to the Present*. Charleston, SC: The History Press. pp. 60–74 [68–70].
4. Handler, M. (1933). The National Industrial Recovery Act. *American Bar Association Journal*, 19(8), 440-483.
5. Leeder, E. (1993). *The Gentle General: Rose Pesotta, Anarchist and Labor Organizer*. State University of New York Press.
6. Shone, Steve J. (2019). «Rose Pesotta, the Working Anarchist». *Women of Liberty. Studies in Critical Social Sciences*. Vol. 135. Brill Publishers. pp. 283–304.